

ЛИСТИ ЙОГАННА БУГЕНХАГЕНА ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ЛЮТЕРАНСЬКОЇ КОНФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

Сергій Каріков

*кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних
дисциплін Національного університету цивільного захисту України*

Серед джерел з історії Реформації і конфесіоналізації в Німеччині важливе місце належить листам учасників євангелічного руху. Вони дають змогу досліджувати широке коло питань суспільно-політичного, соціально-економічного, церковно-релігійного, ідеологічного, культурного життя. Особливий інтерес викликає листування діячів, які протягом тривалого часу брали активну участь у реформаційному русі та конфесійному будівництві, повідомляючи своїх кореспондентів про важливі події у розвитку німецького суспільства пізнього Середньовіччя і раннього Нового часу. До таких осіб належить видатний реформатор Йоганн Бугенхаген.

Коло адресатів Бугенхагена охоплює низку видатних діячів конфесійного будівництва в німецькому суспільстві: лідера Реформації Мартіна Лютера, його соратників Філіпа Меланхтона, Юстуса Йонаса, Фрідріха Міконія, Андреаса Вольфа, саксонського канцлера Грегора Брюка, курфюрста Йоганна Фрідріха Саксонського, ландграфа Філіпа Гессенського, герцога Альбрехта Пруського. У багатьох випадках Бугенхаген звертався не до окремої особи, а до групового адресата: саксонських пасторів та суперінтендентів, членів міських рад Аугсбурга і Ростока, євангелічної общини Гамбурга, університетів Грейфсвальда й Кенігсберга, братства Герфорда. Він адресував свої листи і за межі Німеччини, зокрема, звертаючися до короля Данії Крістіана III.

Масштаби листування Йоганна Бугенхагена пов'язані з комплексом проблем лютеранської конфесіоналізації, вирішенню яких реформатор приділяв максимальну увагу. При цьому, на нашу думку, важливо враховувати, що в різні періоди реформаторської діяльності Бугенхагена дещо змінювалися питання, яким він надавав першочергову увагу, що

позначалося і на змісті його кореспонденції. Так, з середини 1520-х рр. однією з ключових проблем стало створення територіальної організації Євангелічної Церкви, у якому Бугенхаген брав безпосередню участь. Зокрема, він планував відвідати Гамбург для допомоги у здійсненні Реформації, що визначило письмове звернення до членів місцевої общини св. Миколая 16 листопада 1524 р. Хоча запланована поїздка не відбулася, пізніше Бугенхаген зміг здійснити конфесійні перетворення в цьому місті, підготувавши євангелічний статут Гамбурга в 1529 р. Тому немає нічого дивного, що після повернення до Віттенберга він продовжив листування з місцевими діячами, надавши поради організаторам місцевої «спільної каси» (11 серпня 1529 р.) і пасторам Гамбурга (19 лютого 1530 р.). З середини 1530 х рр. Бугенхаген брав активну участь у візитаціях євангелічних парафій курфюршества Саксонського, про що, зокрема, повідомив курфюрста Йоганна Фрідріха у листі від 9 травня 1534 р. У 1537–1539 рр. Бугенхаген працював у Данії за запрошенням Крістіана III, допомагаючи створювати євангелічну церковну організацію в цій країні. Для висвітлення лютеранської конфесіоналізації в Данії важливими є як листи до короля, так і інструкція Бугенхагена датським суперінтендентам від 28 квітня 1539 р., у якій було окреслено головні питання розбудови територіальної організації Євангелічної Церкви (доктринальні принципи, порядок богослужіння, ординація священнослужителів). Про загальні підсумки своєї діяльності в Данії Бугенхаген повідомив саксонського курфюрста після повернення до Віттенберга (лист від 5 липня 1539 р.). У 1546–1547 рр. важливою темою листів Бугенхагена стали події Шмалькальденської війни між католиками і протестантами. В останні роки свого життя реформатор продовжував приділяти велику увагу як догматичним проблемам лютеранства, так і питанням розвитку територіальної євангелічної общини, пастором якої Бугенхаген залишався до смерті у 1558 р.

Таким чином, листи Йоганна Бугенхагена є цінним джерелом для вивчення лютеранської конфесіоналізації, свідком і учасником подій якої

віттенберзький реформатор був протягом тривалого часу. Листи Бугенхагена допомагають простежити особливості виникнення і становлення євангелічного руху, його поширення в різних регіонах Німеччини, визначити суперечності конфесійного будівництва, розкрити причини утвердження лютеранства в німецькому суспільстві.